

UDK: 930.25(497.6)“1954/1961”

Historijska građa

ODABRANI DIJELOVI ZAPISNIKA SA SKUPŠTINA
DRUŠTVA ARHIVSKIH RADNIKA BIH OD OSNIVANJA
DO 1961. GODINE
(Povodom 50 godina od osnivanja *Društva arhivskih radnika BiH*)

Andrej Rodinis
Arhiv Bosne i Hercegovine, Sarajevo

Abstract: This paper contains the most interesting parts of protocols of annual meetings of Društvo arhivskih radnika BiH (The Society of Archivists of Bosnia-Herzegovina), from period since establishing to 1961. For this period – before any professional bulletin, these protocols are significant documents about conditions of development of modern archival service in Bosnia-Herzegovina

Key words: Archives, archival science, archival service, Bosnia-Herzegovina

Abstrakt: U radu se donose najznačajniji dijelovi zapisnika godišnjih skupština Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine, iz perioda od osnivanja, do 1961. godine. Za ovaj period, prije pokretanja stručnog arhivističkog časopisa, ovi zapisnici značajno su svjedočanstvo o uvjetima razvitka moderne arhivske službe u Bosni i Hercegovini

Ključne riječi: Arhivi, arhivistika, arhivska služba, arhivska građa, Bosna i Hercegovina

Kao vid obilježavanja 50 godina od osnivanja *Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*¹, priređujemo zapisnike sa 6 skupština ovoga Društva; sa osnivačke skupštine iz jula 1954. godine i 5 redovitih godišnjih skupština.

Ograničavanje na period djelovanja *Društva* do 1961. godine, tj. do pokretanja *Glasnika arhiva i Društva arhivskih radnika BiH*, u stvari je nastojanje da se obuhvate manje poznate ili štoviše potpuno nepoznate činjenice².

Djelatnost *Društva* o kojoj ovi zapisnici svjedoče, započinje i odvija se u periodu istinske organizacije arhivske službe. Društvu arhivskih radnika prethodilo je osnivanje regionalnih arhiva u Bosni i Hercegovini: 1953. u Banja Luci, a 1954. u Doboju, Mostaru, Travniku i Tuzli. Na taj način uspostavljena je arhivska mreža u BiH. Sve do tada, cjelokupna je arhivska djelatnost u BiH bila koncentrirana u glavnom gradu, preko Državnoga arhiva Narodne Republike BiH (osnovanog 1947.) i Arhiva grada Sarajeva. Drugim riječima, upravo je postojanje arhivske mreže bilo preduvjetom za osnivanje jednog strukovnog udruženja, koje je okupljajući arhivske radnike iz cijele zemlje i svestranim aktivnostima, ostavilo neizbrisivi trag u razvitku arhivske službe Bosne i Hercegovine općenito.

Iz ovih zapisnika vide se problemi s kojima se arhivska služba Bosne i Hercegovine konstantno suočavala: neshvaćenost i marginaliziranost u društvu, nedostatak finansijskih sredstava, stručnoga kadra i odgovarajućih prostorija za smještaj ar-

¹ Osnivačka skupština *Društva arhivskih radnika* održana je 13. juna 1954, a prva pravila Društva odobrena su 7. jula. Kao osnivači Društva, zahtjev za registraciju potpisali su: Mara Rundo, dr Adela Lovrenović, Vojislav Bogićević, Husnija Fejzagić, Sulejman Cuplović i Ramiza Hadžimešić iz Državnog arhiva NR BiH, te Hamid Dizdar, Nada Korica, Ahmet Demirdžić i Rašid Hajdarević iz gradskoga arhiva u Sarajevu. Za prvog predsjednika izabran je Vojislav Bogićević, za njegovoga zamjenika Hamid Dizdar, za sekretara dr. Adela Lovrenović, a za zamjenika sekretara Muhamed Mujić. Do oktobra 1954. u *Društvo* su se učlanili svi radnici bosanskohercegovačkih arhiva, a do kraja godine *Društvo* je imalo ukupno 44 člana, i to iz Sarajeva 28, Banja Luke 4, Doboja, Mostara i Travnika 3 i iz Tuzle 2 člana (Prema izvještaju o radu *Društva* za 1954. godinu – Arhiv Bosne i Hercegovine (dalje: ABH), Sarajevo, Društvo arhivskih radnika BiH (dalje: DAR), sign. 46./1955.).

² Već u prvom broju *Glasnika*, tadašnji sekretar Kasim Isović podnio je izvještaj o radu *Društva* između Šeste i Sedme skupštine («Izvještaj sekretara o radu Društva arhivista Bosne i Hercegovine od Šeste do Sedme godišnje skupštine čitan na Godišnjoj skupštini u Banjoj Luci, 5. X 1960»); *Glasnik arhiva i Društva arhivskih radnika BiH* I/1961, Sarajevo, 361-371). Od tad se preko *Glasnika* redovito prati i informira o radu *Društva arhivskih radnika*. Štoviše, glavnina priloga u rubrici *Arhivistika i arhivska služba* odnose se na referate sa stručnih savjetovanja arhivskih radnika, koja se, opet, uglavnom održavaju uz godišnje skupštine.

hivske građe³. Na žalost, to su problemi s kojima se bosanskohercegovačka arhivska služba suočava i danas.

S druge strane, koliki je put bio pred mladom arhivskom službom, govore i neki podaci iz strogog arhivističkog konteksta, počev već od terminologije. Prvo što se u zapisnicima zamjećuje, a što je negativna praksa u nas godinama, jest da se sam termin *arhiv* rabi u višestrukome značenju: Osim što se koristi za arhivsku ustanovu, što je jedino ispravno, koristi se i za arhivski fond ili seriju (kad se govori o arhivskoj građi stvaratelja koji su prestali s radom), kao i za same registrature (kad se iznose iskustva o pregledima registratura i o lošem stanju građe u njima). S time u vezi svakako treba primijetiti da se u struči dugo vremena taj termin, neovisno o tome u kakvom značenju, rabi kolokvijalno – *arhiva*, jednako kao što se arhivska građa dugo nazivala (*arhivskim*) *materijalom*. Diskutabilna je i upotreba termina *sređivanja* arhivske građe; primjerice na Drugoj godišnjoj skupštini u Mostaru 1955. godine, govori se da je u Arhivu BiH izvršeno potpuno sređivanje austro-ugarskih fondova. S time u vezi, nigdje se ne susrećemo s terminom *obrade* arhivske građe.

Poseban dio skupština predstavljaju stručni referati, tj. stručna savjetovanja koja se tradicionalno održavaju istovremeno s godišnjim skupštinama, iako to nije bilo strogo pravilo, već racionalno rješenje. Obzirom da u Bosni i Hercegovini nikad nije bilo organiziranog obrazovanja arhivističkoga kadra, ovaj segment rada *Društva* ima poseban, pa možda i najveći značaj kojemu je potrebno i korisno pokloniti posebnu pozornost⁴. Na osnovi ovdje obrađene arhivske građe ustvrdit ćemo da su do 1992. godine održana 33 savjetovanja, koja donosimo u posebnom pregledu.

Kad je riječ o građi koja se objavljuje, istaknuli bismo neke karakteristike, kako bi uvid u zapisnike bio jasniji.

Prva knjiga protokola *Društva* obuhvaća period 1954-1964. godine. U 1957. godini, protokol je vođen nekoliko puta. Najprije su spisi vođeni do broja 70 (spis upisan 21. IX 1957). Tu se u protokolu pojavljuje «Radna 1957/58 godina»⁵. Prvi upis u «Radnoj 1957-58 godini» pod brojem 1 je od 19. X 1957. U 1957. godini,

³ U koliko teškim uvjetima se arhivska služba kod nas razvijala možda najbolje govore činjenice iz ovih zapisnika da unatoč postojanju arhivskih ustanova, koje imaju jasne zakonske ovlasti, i čitavo desetljeće od uspostave arhivske službe u BiH, traju uništavanja arhivske građe u industrijskoj preradi.

⁴ Na stručne arhivističke tečajeve djelatnici iz BiH išli su u susjedne Srbiju i povremeno Hrvatsku. *Društvo arhivskih radnika BiH* uspjelo je 1962. godine s inicijativom da se na Katedri za istoriju Filozofskog fakulteta u Sarajevu uvrsti nastava arhivistike, iako je ista upitna po stvarnom učinku, osobito glede «novačenja» novih arhivskih radnika.

⁵ Iz ovoga je protokola citirani zapisnik četvrte godišnje skupštine, u Banja Luci, 21-22. IX 1957.

spisi idu do broja 14 (zadnji je upis 26. XII), da bi broj 15 imao kao datum upisa 7. januara 1958. godine. U 1958. godini, nadalje, zavedeno je u «Radnoj 1957-58 godini» spisa do broja 146 (sa zadnjim upisom od 12. XII 1958). Tad slijedi natpis «Period V skupštine», gdje upisi – još uvijek u 1958. godini – kreću od broja 1: Prvi upis je 26. XI 1958. i u toj godini idu do broja 24. Broj 25 u «Periodu V skupštine» već je upisan 12. januara 1959. i ide do broja 168, datiranog 28. decembra 1959, od kad se protokol ponovno nastavlja po kalendarskim godinama.

Prema tome, a vrijedno je reći da se otklone moguće zabune, kako ovdje tako i za eventualna buduća pretraživanja: U 1957. godini imamo dva puta spise u rasponu 1-14, dok se u 1958. godini dvaput javljaju spisi u rasponu 15-24. Osim toga, spisi koji u 1958. imaju brojeve 1-14 postankom su stariji od nekih s većim brojem protokola. Primjerice, imamo spis broj 1 iz novembra 1958. i spis broj 15 iz januara iste godine.

Još jedna stvar kad je u pitanju arhivska građa nastala radom *Društva* je dugogodišnji nedostatak prijemnoga štambilja. «Štambilj za protokol» poručen je tek 21. jula 1959. i prvi put nalazimo ga upotrijebljenog na spisu broj 115 iz te godine. Međutim, ni to nije značilo uspostavu reda ili barem urednije poslovanje sa spisima. Slučaj kao u gorenavedenom nezaključivanju protokola krajem kalendarske godine nalazimo ponovno na prijelazu 1969. i 1970. godine; broj 70 u protokolu spada u 1969, a već broj 71 u 1970. godinu. U sedamdesetim i ranim osamdesetim godinama, pak, započinje totalno rasulo u uredskom poslovanju *Društva*, posebno u vrijeme paralelnoga egzistiranja *Zajednice Arhiva BiH* (1972-1974), što se čini paradoksalnim za jednoga stvaratelja koji je formiran radi unaprjeđenja arhivske službe i koji je u tome, između ostaloga, posebno mnogo napora ispoljio na ukazivanje o značaju registraturne građe i pravilnoga vođenja uredskoga poslovanja, kao glavnog preduvjeta za efikasna pretraživanja, a time i za lakša znanstvena i druga istraživanja. To je, svakako, opomena da su od dobrih namjera i deklarativno snažnih i ozbiljnih istupa u javnosti, mnogo značajniji konkretan rad, a u tom radu discipliniranost i samoprijegor.

Odabrane zapisnike donosimo u sažetom opsegu. Intervencije u tekstovima samo su na mjestima očiglednih tehničkih i pravopisnih pogrešaka u sastavljanju čistopisa. U odabiru smo se koncentrirali na najvažniji problem – zaštitu arhivske građe, na probleme rada samih arhivskih ustanova, te na diskusije. Blagajničke izvještaje, izvještaje nadzornog odbora, imenovanja u razne organe i tijela, kao i razna organizacijska, sindikalna i slična pitanja, smatrali smo ne toliko važnim koliko pitanja zbog kojih je *Društvo arhivskih radnika* u ljeto 1954. i osnovano.

PRILOG: Pregled savjetovanja arhivskih radnika BiH 1954-1992

1) Sarajevo, 11-12. aprila 1955⁶:

- Referat o razlozima koji su nametali potrebu učlanjenja SARJ u sindikat i pretvaranje DAR u sindikalnu organizaciju i sprovedba Odluke o ovom učlanjenju;
- izvještaj o dosadašnjem radu DAR i izvještaji iz gradskih arhiva

2) Mostar, 16-17. X 1955. (II godišnja skupština):

- Mikrosnimanje i restauracija arhivskih dokumenata;
- Orientalni arhivi i njihova organizacija u Sarajevu;⁷

3) Travnik, 4-5. novembra 1956, (III godišnja skupština):

- Utisci sa III međunarodnog kongresa arhivista u Firenzi;
- O radu i problemima Državnog arhiva Travnik;
- Referat o stanju arhiva u Tuzli.

4) Banja Luka, 21-22. IX 1957 (IV godišnja skupština):

- Rad i organizacija Državnog arhiva u Beču;
- Turski i drugi dokumenti na teritoriji Arhiva grada Tuzle;
- Stanje i problemi arhivske službe na teritoriji Bosanske Krajine;

5) Sarajevo 15. XI 1958 (V godišnja skupština):

- Politika Austro-Ugarske u Bosni i Hercegovini i jugoslovensko pitanje za vrijeme Prvog svjetskog rata;
- Popisivanje, preuzimanje i škartiranje arhivske građe na terenu;

6) Mostar, 5. XII 1959. (VI godišnja skupština):

- Problemi škartiranja arhivske građe kod nas;
- Regionalni arhivi, njihovo osnivanje i organizacija;
- Rezultati popisa i evidencije registratura na terenu sreza Sarajevo i Goražde.

⁶ Prvo savjetovanje inicirano je učlanjenjem *Saveza arhivskih radnika Jugoslavije* (SARJ) u *Savez sindikata službenika državnih ustanova Jugoslavije*, čime je i DAR postalo sindikalnom organizacijom arhivskih djelatnika. Prvom savjetovanju nazočilo je 40 ljudi.

⁷ Nije održan prethodno predloženi, referat Hamida Dizdara «Principi sređivanja arhivske građe novijih fondova».

7) Tuzla, 15. VI 1960:

- organiziranje akcije popisa i evidencije registratura u BiH;
- učesće arhiva u proslavi 20 godina NOR;
- utvrđivanje programa *Nedjelje arhiva*.

8) Banja Luka, 4-5. X 1960 (VII godišnja skupština):

- Iz istorije Banja Luke sa osvrtom na razvitak radničkog pokreta;
- Pregled i analiza stanja arhivske službe u BiH.

9) Sarajevo 1961:

- Rezultati akcije popisa registratura

10) Doboj, 29-30. IX 1962:

- Uloga i zadaci arhivista s obzirom na potrebe istorijske nauke;
- Društvena i kulturno-prosvjetna aktivnost arhivskih ustanova i društava

11) Sarajevo, 20. III 1964.

- Diskusija o Nacrtu statuta Arhiva BiH.

12) Sarajevo, 12. XII 1964 (IX godišnja skupština):

- Diskusija o raspodjeli ličnog dohotka.

13) Mostar, 23-24. IV 1965:

- Nagrađivanje arhivskih djelatnika prema učinku u radu;
- Pitanje arhiva za uža područja.

14) Banja Luka, 14-15. V 1966:

- Zaštita arhivske građe i organizacija arhivske službe u svjetlu pozitivnih propisa;
- Memoarska građa kao istorijski izvor;
- Principi mikrofilmovanja i sređivanje i obrada mikrofilmova;
- Bosansko-dubrovački ugovori srednjega vijeka

15) Tuzla, 19-20. V 1967:

- Kratak pregled istorije radničkog pokreta tuzlanskog bazena;
- O nekim aktuelnim pitanjima arhivske službe u BiH;
- Kancelarijsko poslovanje organa uprave 1878-1918

16) Sarajevo, 26. juna 1970:

- Rezultat akcije na izradi vodiča kroz arhivsku građu BiH;
- Vodič kroz arhivsku građu bosansko-hercegovačkih arhiva i metodologija u radu na njihovoj izradi;
- Donošenje novih opštih akata i usaglašavanje sa svim propisima donijetih poslije ustavnih amandmana;
- Informacija o rezultatima rada na orijentacionim listama na izdvajanju arhivske građe iz registraturskog materijala.

17) Trebinje, 18. VI 1971. (godišnja skupština):

- Dosadašnji rezultati i dalji zadaci na izradi vodiča kroz građu;
- Informacija o toku priprema za donošenje Zakona o arhivskoj građi i arhivskoj službi;
- Evidencija arhivske građe van arhiva.

18) Mostar, 19-20. IX 1972:

- Usklađivanje normativnih akata u arhivima BiH s odredbama *Samoupravnog sporazuma o osnovama i mjerilima za raspodjelu dohotka i ličnih dohodaka*;
- Rad arhivskih odjeljenja, fondova i zbirki;
- Način sprovođenja *Uredbe o kancelarijskom poslovanju*;
- Uloga arhiva u prikupljanju i obradi arhivske građe za radnički pokret i NOB;
- Informacija o istraživanjima u Državnom arhivu u Beču;
- Informacija o VII Međunarodnom kongresu arhiva u Moskvi.

19) Bihać, 15-16. VI 1973 (godišnja skupština);

- Stručna zvanja i način njihovog sticanja u arhivima BiH.

20) Banja Luka, 25-26. IV 1974:

- verifikacija lista kategorija gradiva za period 1946-1971;
- opći problemi arhivske službe u BiH;
- Uputstvo o kriterijima kategorizacije gradiva i preuzimanja u izvanrednim okolnostima

21) Tjentište 19. VI 1975:

- Iskustva u radu na izradi vodiča Arhiva Hercegovine;
- Arhivska građa kao izvor informacija.

22) Jajce, 1976:

-Potreba usaglašavanja normativnih akata arhivskih ustanova sa *Zakonom o udruženom radu*;

23) Neum, 22-23. juna 1978:

-Potreba donošenja izmjena i dopuna *Zakona o arhivskoj građi i arhivskoj službi*;

-Kompleksna primjena arhivskih propisa u registraturama BiH;

-Zadaci arhiva na pripremama arhivske građe za potrebe izrade istorije radničkog pokreta, Komunističke partije odnosno SKBiH;

24) Banja Vrućica – Teslić, 15. VI 1979

-Šezdesetogodišnjica KPJ (SKJ), SKOJ-a i revolucionarnih sindikata;

-Zaštita arhivske građe van arhiva u slučaju izvanredne opasnosti;

-Izmjena i dopuna *Zakona o arhivskoj građi i arhivskoj službi*.

25) Sarajevo, 7-8. V 1981:

-Publiciranje arhivske građe o radničkom pokretu i Saveza komunista;

-Problematika izrade sumarno-analitičkih inventara;

26) Ljubuški, 3-4. VI 1982:

-Oblici prezentiranja arhivske građe;

-Problemi zaštite i obrade arhivske građe društveno-političkih organizacija;

-kompleksno istraživanje arhiva u inozemstvu u svrhu dopune arhivskih fondova BiH;

27) Laktaši, 1983:

-arhivska građa organa narodne vlasti u BiH;

-propisi i zaštita arhivske građe u registraturama

28) Vlašić, 1985:

-Prvi slobodni izbori 1945. godine u arhivskim dokumentima;

-Kompleksno istraživanje arhivske građe u cilju dopune arhivskog fonda BiH

29) Foča, 1986:

-Stanje i problema zaštite arhivske građe izvan arhiva;

-Stanje arhivske građe pravosudnih organa

30) Bihać, 1988:

- Primjena i mogućnost ujednačavanja osnovnih teorijskih principa u sređivanju arhivske građe;
- Informativna sredstva u arhivima BiH;
- Pripreme za uvođenje automatske obrade podataka u arhivsku službu

31) Bjelašnica, 1989:

- Privatna arhivska građa;
- Teze za uvođenje automatske obrade podataka u arhive BiH

32) Banja Vrućica-Teslić, 1990:

- Kulturno-prosvjetna djelatnost arhiva;
- Zgrade i oprema arhiva;
- Sređivanje i obrada tehničke dokumentacije

33) Igman, 1991:

- Arhivska djelatnost u uvjetima novih društvenih odnosa

1.

***Zapisnik sastavljen 13 juna 1954 u zgradi Izvršnog vijeća NRBiH,
gdje se nalaze prostorije Državnog arhiva NRBiH u Sarajevu,
povodom osnivačke skupštine Društva arhivskih radnika NRBiH***

(...) Skupštinu otvara drug Dr. Miloš Bajić, potpretsjednik Arhivskog savjeta NRBiH, pozdravlja goste i prisutne⁸, čita dnevni red i daje riječ drugu Jovi Marjanoviću.

⁸ Osnivačkoj skupštini prisustvovali su: Jovan Marjanović kao predstavnik *Saveza arhivskih radnika* FNRJ; dr. Miloš Bajić, Vojislav Bogičević, Milka Čaldarević, Hamdija Kapidžić, Vuka Terzić i Milorad Semiz (članovi *Arhivskog savjeta NRBiH*); Ljubinko Popović iz Narodne biblioteke NRBiH; zatim predstavnici arhiva: Hamid Dizdar (Arhiv grada Sarajeva); Marko Savinović i Ibrahim Ibrišagić (Banja Luka); Jovan Vujatović (Tuzla); Ravijojla Kolak (Mostar); Nikola Vazinski (Bihać); Stjepan Lozić i Sulejman Džananović (Travnik) i Lazar Vukotić i Josip Majstorović (Doboj). Ispred Istorijskog arhiva CKSKBiH prisustvovala je Rada Popović, te svi službenici Državnog arhiva NRBiH i Arhiva grada Sarajeva.

Drug Jovan Marjanović iznosi značaj i rad arhiva i arhivske službe, te [s] tim u vezi iznosi razloge radi kojih je trebalo pristupiti osnivanju Saveza arhivskih radnika FNRJ, koji će u budućnosti raditi kao Savez društava arhivskih radnika FNRJ. Kako će Savez razvijati svoj rad preko republičkih društava arhivskih radnika, potrebno je bilo pristupiti osnivanju republičkog društva za Bosnu i Hercegovinu (...)

Po gornjem izboru⁹ prešlo se je na treću tačku dnevnog reda na izvještaj sekretara Arhivskog savjeta NRBiH o proteklom radu. U tom referatu drug Vojislav Bogičević iznosi podatke o prikupljenom arhivskom materijalu. Zatim izlaže poteškoće koje je trebalo svladati kako prilikom prikupljanja, tako i smještaja i sređivanja arhivskog materijala. Da bi arhivski materijal bio sačuvan i obezbjeđen od propadanja i uništavanja na čitavoj teritoriji NRBiH potrebno je bilo pristupiti razvijanju arhivske mreže na području Bosne i Hercegovine. U tom cilju Državni arhiv NRBiH je preko narodnih odbora većih gradova pristupio osnivanju gradskih arhiva, tako da su sad u 1954 godini osnovani gradski arhivi u Doboju, Tuzli, Mostaru, Bihaću i Travniku. U 1953 godini osnovan je Arhiv grada Banja Luke, a Gradski arhiv u Sarajevu postojao je već od ranije. Arhivi navedenih gradova prikupljaće i obezbjeđiti od propadanja i uništavanja sav arhivski materijal svoga područja odnosno područja bivših Okružnih (oblasnih) narodnih odbora. U vezi osnivanja i rada tih arhiva bilo je potrebno dati prve upute rukovodiocima i službenicima novoosnovanih arhiva, te je u tu svrhu Državni arhiv NRBiH održao seminar za arhivske radnike. Seminar su posjećivali kako rukovodioci i službenici novoosnovanih gradskih arhiva tako i službenici Arhiva grada Sarajeva, Arhiva grada Banja Luke, Državnog arhiva NRBiH, Muzeja narodne revolucije i Istoriskog odjeljenja Centralnog komiteta SKBiH. Pored izlaganja o radu drug Vojislav Bogičević govori o samoj arhivskoj službi, o arhivskim radnicima i njihovim zadacima. Tim povodom ističe, da još uvijek ima neshvaćanja značaja i rada arhivske službe od strane pojedinaca, dok od strane državnog rukovodstva arhiv je imao skoro potpuno razumjevanje.

Nakon izvještaja direktora Državnog arhiva Vojislava Bogičevića razvija se diskusija te se javlja za riječ drug Marko Savinović, upravnik Gradskog arhiva Banja Luka. On ističe da službenici arhiva rade pod znatno težim uslovima nego službenici ostalih ustanova, a da ipak pored tih uslova nisu za svoj rad nagrađeni kao službenici drugih ustanova (...)

Drug Marjanović Jovan ističe potrebu održavanja seminara po republikama, a radi upoznavanja javnosti o značaju arhiva, arhivske građe i zainteresiranja javnosti

⁹ Radi se o izboru radnog pretsjedništva, kandidacione komisije, zapisničara i ovjerovljača zapisnika.

da je potrebno priređivati izložbe originalnih dokumenata. Nadalje napominje da bi arhivski radnici trebali sa svoje strane doprinijeti proširenju našeg časopisa «Arhivist» slanjem dopisa, obavještenja o problemima i sl.

Nakon diskusije prelazi se na četvrtu tačku dnevnog reda donošenje i odobravanje pravila Društva arhivskih radnika NRBiH. Drug [Hamid] Dizdar čita pravila koja se u cjelini odobravaju od skupštine. (...)

DAR – kut. 1

2.

Zapisnik sa druge godišnje skupštine Društva arhivskih radnika NRBiH održane 16. i 17. oktobra 1955. godine u Mostaru

(...) pretsjednik otvara skupštinu pozdravljajući prisutne goste (...) i delegate. Nadalje drug [Vojislav] Bogićević ističe da je Društvo arhivskih radnika NRBiH odlučilo da održi drugu godišnju skupštinu u Mostaru zato što Arhiv grada Mostara je arhivski centar za Hercegovinu a osim toga Arhiv grada Mostara spada u najbolje uređene gradske arhive u Bosni i Hercegovini i pored teških uslova rada (pomanjkanje prostorija, kadra) i raspolaže sa dragocjenim istorijskim materijalom. Stoga je Pretsjedništvo Izvršnog odbora Društva donijelo odluku da se druga skupština održi u Mostaru jer je smatralo da bi bilo od velike koristi, pored ostalog, da se svi članovi Društva upoznaju sa načinom rada Arhiva grada Mostara.

Ispred NOO Mostar pretsjednik drug Sefo Mustafa zahvaljuje se Pretsjedništvu Izvršnog odbora Društva što je baš kao mjesto održavanja druge godišnje skupštine Društva odabralo grad Mostar. Zatim ističe da su do sada narodne vlasti u Mostaru trudile se da što više pruže pomoć Arhivu grada Mostara koji je do danas i pored teških uslova rada pokazao vidne rezultate. Kao jedan od najaktuelnijih problema Arhiva grada Mostara ističe drug Sefo je pitanje smještaja Arhiva. Sada se Arhiv grada Mostara nalazi u podrumskim prostorijama koje ni u kome slučaju ne odgovaraju, pošto su mračne i vlažne. Stoga NOO Mostar će nastojati da u što skorije vrijeme Arhivu dodijeli odgovarajuće prostorije (...)

Drugarica Lovrenović Dr. Adeła kao sekretar Društva podnosi Izvještaj o radu Društva i problemima arhivske službe na teritoriji NRBiH u kome iznosi slijedeće:

Društvo je otpočelo sa radom bez ikakvih finansiskih sredstava, te je svoje izdatke pokrivalo sa prihodima od članarine. Prihodi su bili minimalni a i period u kome je Društvo djelovalo suviše je bio kratak te stoga u radu Društva nisu bili do

sada postignuti ozbiljniji rezultati. Djelatnost Društva kretala se u pravcu izvršavanja zadataka koji su Društvu postavljeni od strane uprave programom rada.

U cilju izvršavanja postavljenog programa Društvo je dalo inicijativu Državnom arhivu da pošalje stručne službenike u obilazak novoosnovanih gradskih arhiva. Tim obilaskom ustanovljeno je da su se spomenuti arhivi više manje snašli u radu, te su spasili od uništenja i preuzeli dosta napuštenog ili ozbiljno ugroženog arhivskog materijala. Ostvarujući dalji program svoga rada Društvo je u mjesecu aprilu o. g. pozvalo u Sarajevo arhivske radnike NRBiH radi savjetovanja i izmjene iskustava stečenih u radu.

Iako su arhivski radnici u svojim ustanovama postigli do sada vidne rezultate ali u rješavanju problema i poteškoća nisu daleko odmakli jer njihovo rješavanje leži van njihovih snaga i mogućnosti. Pitanje smještaja arhivskog materijala odnosno prostorija arhiva još je uvijek jedan od najtežih zadataka gotovo svih arhiva. Nadalje stanje kadra je jedan od problema koji se postavlja za rad u budućnosti, jer je vrlo teško naći službenike za rad u arhivima iz razloga toga što se poslovi arhiva obavljaju pod vrlo teškim uslovima rada. Uslijed toga potrebno bi bilo svim službenicima arhivskih ustanova, bez obzira na njihove kvalifikacije, a ukoliko neposredno rade sa arhivskim materijalom dodijeliti dopunske plate.

Posebno pitanje pretstavlja stručnost kadra arhiva, te se kao jedan od najvažnijih zadataka Društva postavlja pitanje stručnog uzdizanja sadanjeg kadra i pronalaženje mogućnosti uposlenja novog stručnog kadra. Potrebno bi bilo održati jedan tečaj za uzdizanje stručnog kadra, a ukoliko se tečaj ne bi mogao održati zbog pomanjkanja finansijskih sredstava potrebno bi bilo održati predavanja sa diskusijama i temama iz arhivistike. Za taj rad, a i inače korisno bi bilo za Društvo, da se postigne saradnja sa Društvom historičara koje, nažalost, do danas nije bilo.

Kao dalje poteškoće u radu naših arhivskih ustanova odnosno gradskih arhiva su pitanje finansiranja kao i pitanje teritorijalnog razgraničenja rada gradskih arhiva. Za rješavanje tih pitanja poduzeti su koraci kod nadležnih organa. Na kraju istaknuto je da još uvijek ima slučajeva uništavanja arhivskog materijala. Da bi se stalo na kraj tome potrebno je angažovanje svih članova Društva, održavanje sastanaka sa predstavnicima preduzeća i ustanova kao i podnošenje prijava radi pokretanja administrativno-kaznenog ili krivičnog postupka protiv odgovornih lica.

U rješavanju ovih problema kao i na izvršavanju unutrašnjih zadataka Društva, potrebno je što veće zalaganje svih naših članova (...)

Poslije podnesenih izvještaja prešlo se na petu tačku dnevnog reda¹⁰. U diskusiji

¹⁰ Izvještaji blagajnika i Nadzornog odbora, kako je rečeno i u uvodu, izostavljeni su. Peta tačka dnevnog reda nosi naziv «Diskusija».

su uzeli učešća slijedeći:

Drug Ibrišagić Ibrahim kao upravnik Arhiva grada Banja Luke iznosi probleme sa kojima se bori Arhiv grada Banja Luke. Jedno od najbolnijih pitanja je smještaj Arhiva Banja Luke, koji se još uvijek nalazi u podrumu zgrade Narodnog odbora grada Banja Luke. Dodjeljene prostorije su pretrpane arhivskim materijalom, osim toga su vlažne i dosta mračne, ne odgovaraju potrebama Arhiva. Zbog teških uslova rada i pomanjkanja prostora otežan je rad na sređivanju materijala. Također Arhiv grada Banja Luke oskudjeva u stručnom kvalifikovanom kadru. Predlaže da se na Filozofskom fakultetu na istoriskoj grupi uvede predmet arhivistike, te bi bilo potrebno da se u tome smislu uputi predlog Savezu arhivskih radnika FNRJ.

Drug Lozić Stipo iznosi stanje arhivskog materijala kao i probleme u pogledu čuvanja istoga na području Arhiva u Travniku. Arhiv u Travniku ima svoju posebnu zgradu. Osposobivši djelomično prostorije za preuzimanje i smještaj arhiva, službenici Arhiva u Travniku obišli su područje bivših srezova Zenica, Travnik, Bugojno i grad Jajce. Stanje arhivskog materijala na području napred navedenih srezova nije zadovoljavajuće. Ustanove, narodni odbori i privredne organizacije ne posvećuju dovoljno pažnje kako čuvanju svojih arhiva, tako i drugog arhivskog materijala. Izvršenim pregledom prednjeg materijala ustanovilo se da je arhivski materijal do 1952 godine dobrim dijelom uništen, naročito arhive narodnih odbora. U do sada vršenim reorganizacijama narodnih odbora nije bio predviđen detaljan način postupka sa arhivama ukinutih narodnih odbora, tako da su te arhive ili ostajale na tavanima i podrumima u bivšim sjedištima (na pr. Kasapovići) ili su smještene u nesređenom stanju na tavanima i podrumima u sjedištima spojenih odbora. Prilikom pregleda od strane službenika Arhiva u Travniku ustanovljeno je, da arhive bivših mjesnih odbora Vitovlje, Karaula, Seferi i dr. nalaze se na tavanu opštinskih zgrada koje su leglo divljih golubova. Taj materijal potječe iz 1944 (druge polovine) godine. Arhive bivših mjesnih odbora sa područja opštine Vitez pronađene su na tavanu zgrade u potpuno nesređenom stanju i nepotpune. Službenik odbora je izjavio da tu arhivu koristi čistačica za potpalu i pranje prozora. Arhiva mjesnih narodnih odbora na području Opštinskog narodnog odbora Busovače bila je smještena na tavanu i prilikom renoviranja zgrade ista je nestala. Uspjelo se spasiti samo jedan mali dio tih arhiva. Ni u drugim opštinskim narodnim odborima arhive ukinutih NO nisu u boljem stanju. Arhive su ostavljene u većini slučajeva u vlažnim podrumima i u nesređenom stanju.

Nije bolje stanje arhiva pojedinih ustanova i privrednih organizacija. Tako na primjer arhiva bivših preduzeća »Neimar« i »Vlašić« preuzeta je u nesređenom stanju tako da je iz iste teško a ponekad se uopšte ne može izdvojiti arhiva pojedinih radilišta. Ovako rukovanje pojedinih preduzeća sa arhivama otežava rad Arhiva

u Travniku pošto su ta preduzeća svojevremeno upošljavala stotine, pa i hiljade fizičkih i stručnih radnika, koji su radili po nekoliko godina u tim preduzećima, i pošto je tada slabo funkcionisala personalna služba, sada se svakodnevno obraćaju u sve većem broju radnici i službenici sa molbama da im se izda uvjerenje o radnom stažu. Mnogima se ne može udovoljiti zbog pomanjkanja podataka, što izaziva kod ljudi opravdano nezadovoljstvo.

Sve privredne organizacije se ne odnose tako neodgovorno prema svojim arhivama, tako Željezara Zenica, preduzeće »Janj« u Donjem Vakufu čuvaju svoje arhive u posebnim prostorijama uredno složene po materiji i sektorima.

Nadalje ističe upravnik Arhiva u Travniku da bi neophodno bilo potrebno izvršiti reonizaciju gradskih arhiva kako ne bi službenici jednog arhiva sakupljali arhivski materijal sa područja drugog arhiva.

Zatim predlaže da se u zaključke unese slijedeće:

1) da se izvrši tačna podjela terena među postojećim gradskim arhivima. Taj pr[ij]edlog dostaviti Izvršnom vijeću NRBiH radi donošenja potrebne odluke.

2) Riješiti pitanje obrazovanja postojećeg kadra u državnim arhivima naročito onih u unutrašnjosti.

3) Zahtijevati od mjerodavnih da se čim prije donese odgovarajući Zakon o registraturama i arhivama u kojem bi pored ostaloga trebalo da se reguliše pitanje društvenog upravljanja arhivama, stvaranje posebnog statusa arhivskih službenika kako u arhivama tako i u ustanovama, preduzećima, obezbjeđenje prostorija pojedinim arhivima te obaveznog predavanja arhiva likvidiranih preduzeća i ukinutih narodnih odbora teritorijalno nadležnom državnom arhivu kako bi se spasio arhivski materijal (pri tome nerazrješavati odgovorne službenike sve dok to ne izvrše).

4) Odrediti nedelju sakupljanja arhivskog materijala, izraditi plan predavanja izložbi arhivskog materijala, te obezbjediti publicitet ovoj akciji u štampi i radiu.

5) Izrada biltena o radu arhiva.

Drug [Šaban] Hodžić iznosi stanje arhivske službe u Tuzli. Ističe da pitanje prostorija Arhiva još uvijek nije riješeno. Magacinske prostorije se nalaze u podrumu zgrade NOO Tuzle, vlažne su i materijal koji je tu smješten propada zbog vlage i miševa. Kancelariske prostorije su udaljene 500 metara od magacinskih prostorija, nalaze se u zgradi gdje je smješteno i kino. Takav smještaj Arhiva veoma otežava rad jer se materijal mora prenositi svaki dan iz magazina u kancelariju. Osim toga u zgradu kina niko ne može ući osim od 11-12 sati, pošto je u ostalo vrijeme kino zaključano, tako da Arhiv može da prima stranke samo u to vrijeme. Nedostatak finansijskih sredstava onemogućava preuzimanje materijala iz okolice. Dosta arhivskog materijala se nalazi kod privatnika, naročito materijala iz doba Turske. U pogledu službenog kadra – također je kritično stanje. Drug Hodžić je jedini stalni službenik.

Dosadašnji upravnik Arhiva drug [Jovan] Vujatović je premješten kao instruktor u NOS Tuzla, a kao honorarni obavlja poslove upravnika Arhiva.

Drug Stanković Rade govori o stanju arhivskog materijala koji potiče od 1945 godine pa nadalje. Navodi da je do danas preuzeto 160 arhiva raznih likvidiranih nadležstava, ustanova i preduzeća. Taj materijal je smješten u podrumu zgrade Rektorata u Sarajevu. Prostorije neodgovaraju jer su vlažne i mračne. Taj materijal se još uvijek smatra kao živ, jer se svakodnevno obraćaju Državnom arhivu razne ustanove, nadležstva i preduzeća da im se iz toga materijala dostavljaju na upotrebu pojedini spisi, elaborati, razne odluke i sl. Sav taj materijal je preuzet u potpuno nesređenom stanju, a prilikom sređivanja službenici Arhiva su ustanovili da mnogi spisi nedostaju. Predaja materijala Državnom arhivu od strane nadležstava, ustanova i preduzeća u tako nesređenom stanju veoma otežava rad državnih arhiva, te da bi se to spriječilo potrebno je donijeti što prije propise o rokovima i načinu predaje registraturskog materijala. Nadalje arhivske ustanove preopterećavaju se ogromnim količinama često puta nepotrebnog materijala zbog toga što preduzeća, nadležstva i ustanove ne vrše povremeno škartiranje. Da bi se vršilo povremeno škartiranje trebalo bi to regulisati propisom. Šta više trebalo bi nadopuniti Uputstvo o prikupljanju, čuvanju i povremenom škartiranju arhivskog materijala u pogledu škartiranja arhivskog materijala.

Drug [Vojislav] Bogičević iznosi stanje i probleme Državnog arhiva NRBiH. Ističe da Državni arhiv NRBiH ima samo u zgradi Izvršnog vijeća NRBiH preko 20-miliona dokumenata – istorijsko-arhivskog materijala koji obuhvata period do 1945 godine. Zasebno je smješten materijal koji je nastao poslije 1945 godine – u podrumu zgrade Rektorata. Prostorije Državnog arhiva NRBiH, naročito magazini, ne odgovaraju potrebi Arhiva jer su vlažne i mračne. Sve magazinske prostorije su pretrpate arhivskim materijalom. Nabraja pojedinačno iz kojih fondova se sastoji arhivski materijal smješten u zgradi Izvršnog vijeća NRBiH. Dalje govori o sređivanju materijala što se vrši po izvjesnom redu tako da su do sada sređeni cjelokupni fondovi arhiva Zajedničkog ministarstva finansija i Zemaljske vlade pored cijelog niza sitnih fondova. Govoreći o arhivskom materijalu koji potiče od 1941 do 1945 godine napominje da je sačuvan sav materijal Velike župe Vrhbosna zajedno sa pomoćnim knjigama i dosta veliki broj dokumenata povjerljivog arhiva ustaške službe. Ističe da se taj sav materijal ne može srediti u radnom vremenu nego bi se trebao obavljati u vanuredovnom vremenu, ali Državni arhiv nije uspio da dobije za to sredstva. Izvještava i o tome da je Državni arhiv pristupio publikovanju izvorne građe koja se odnosi na Bosnu i Hercegovinu. (...)

Nakon izbora Izvršnog i Nadzornog odbora prelazi se na slijedeću tačku dnevnog reda – Referat druga Bogičevića Mikrosnimanje i restauracija arhivskih doku-

menata.

Drug Bogičević u svom referatu govori o potrebi restauriranja trošnih i oštećenih arhivskih dokumenata, takva se potreba ukazuje naročito na teritoriji Bosne i Hercegovine. Pošto je posljednjih dana boravio u Zagrebu imao je prilike da se temeljito upozna na licu mjesta o klasičnom i modernom načinu restauriranja arhivskih dokumenata. Govori detaljno o tome kako se obadva načina primjenjuju u praksi. Referiše o tome da u Zagrebu već postoji aparat za laminaciju kojeg namjerava nabaviti Državni arhiv NRBiH. Odluka o tome biće donesena na konferenciji koju je Državni arhiv Hrvatske u Zagrebu sazvaao za 27 i 28 oktobar o. g. U vezi sa potrebom mikrofilmovanja arhivskog materijala ističe da je Državni arhiv nabavio moderan aparat za mikrosnimanje kao i sav potreban pribor, a pošto su Državnom arhivu odobrene investicije za 1955 godinu biće u toku ove godine nabavljena i filmska traka.

Po završenom referatu druga Bogičevića prešlo se na slijedeću tačku dnevnog reda – Referat Rašida Hajdarevića o orijentalnim arhivama i njihovoj organizaciji u Sarajevu¹¹.

U referatu su obuhvaćene sve državne i vakufske ustanove koje imaju orijentalni materijal na orijentalnim jezicima a to su: 1) Gazi Husrefbegova biblioteka u Sarajevu, 2) Orijentalni institut u Sarajevu, 3) Arhiv grada u Sarajevu, 4) Državni arhiv NRBiH, 5) Narodna biblioteka u Sarajevu, 6) Vakufska direkcija u Sarajevu i 7) Gazi Husrevbegov vakuf u Sarajevu.

Od privatnih biblioteka i zbirki spomenute su: Biblioteka Osmana Sokolovića i Nudžeima Muhibića.

U referatu je iznesen istorijat, unutrašnja organizacija, sređivanje, način obrade i publikovanje arhivske građe i rukopisnih djela kao i brojčano stanje fondova pomenutih ustanova. Istaknuta su pojedina dokumenta i rukopisi koji predstavljaju dragocjeni materijal za našu nacionalnu istoriju i umjetnost. Dalje je spomenuto kakva je uloga gornjih ustanova danas i saradnja i veze sa drugim kulturnim i naučnim ustanovama u zemlji i inostranstvu.

Rezimirano je da je Sarajevo danas centar naše orijentalistike, jer posjeduje ogromne fondove orijentalnog knjižnog fonda na arapskom, turskom i perziskom jeziku kao i na ostalim evropskim jezicima.

Pošto je iscrpljen dnevni red na skupštini su doneseni slijedeći

Zaključci

1) Zamoliti Savez arhivskih radnika FNRJ da svojom intervencijom pomogne da arhivske ustanove u NRBiH dođu do odgovarajućih prostorija;

¹¹ Vidi *Arhivist*, Beograd, god. VI, sv. 2, 1956; 15-27.

2) Ponovno uzeti u pretres pitanje nagrađivanja arhivskih radnika obzirom na teške uslove rada.

3) Izdejsstvovati od nadležnih da se arhivima da potrebno odobrenje za prekovremeni rad, kako bi službenici arhiva u vanuredovno vrijeme mogli raditi na sređivanju materijala koji je hitno potreban a u radno vrijeme se ne može srediti.

4) Ponovno urgirati da se što prije donese Zakon o registraturama, Opšti zakon o arhivima i Pravilnik o polaganju stručnih ispita arhivista i arhivskih pomoćnika.

5) Razmotriti pitanje izdavanja biltena.

6) Odrediti nedelju propagande za skupljanje i čuvanje arhivskog materijala.

7) Predložiti nadopunu Uputstva o prikupljanju, čuvanju i povremenom škartiranju arhivskog materijala

8) Organizovati uzdizanje postojećeg arhivskog kadra putem seminara i tečajeva.

DAR 52/1955

3.

Zapisnik sa treće godišnje skupštine Društva arhivskih radnika NRBiH održane 4-5 novembra 1956. godine u Travniku

(...) Pretsjednik Društva arhivskih radnika NRBiH drug Hamid Dizdar otvara skupštinu, pozdravljajući prisutne goste i delegate. Zatim drug Dizdar ističe da je radi popularisanja rada arhivskih ustanova kao i radi izmjene iskustava u radu arhivskih radnika još prošle godine odlučeno, da se svake godine godišnja skupština Društva održi u drugom mjestu. Na prošloj godišnjoj skupštini, koja je održana u Mostaru, zaključeno je da se godišnja skupština za 1956 godinu održi u Travniku. Prednja odluka je don[i]jeta i radi toga jer Državni arhiv u Travniku spada u jedan od najbolje uređenih arhiva na području naše Republike. I ako je raspolagao sa neznatnim sredstvima Državni arhiv u Travniku učinio je mnogo u pogledu prikupljanja, čuvanja i zaštite arhivskog materijala na svome području (...)

Drug Dizdar predlaže da se izmjeni dnevni red na taj način što će se prvo pročitati referati (...) te se prešlo na čitanje referata druga [Vojislava] Bogićevića – Utisci sa III Međunarodnog kongresa arhivista u Firenzi. U svome referatu drug Bogićević je iznio detaljno rad III Međunarodnog kongresa arhivista u Firenzi. Nadalje je opisao pojedine arhivske ustanove u Firenzi i Rimu. Isto tako je opširno opisao rad Galovog

instituta u Rimu¹².

Po završenom referatu druga Bogičevića pročitao je drug Stipo Lozić referat – «O radu i problemima Arhiva u Travniku». U svome referatu iznio je rad Državnog arhiva u Travniku od svog osnutka do danas. Uz pomoć narodnih vlasti dobio je Državni arhiv u Travniku posebnu zgradu za smještaj Arhiva. Na taj način su konačno riješili jedno od najvažnijih pitanja – pitanje prostorija. I ako su odobrena minimalna sredstva ipak je Arhiv uspio da izgradi potreban inventar (stalaže, pultove i dr). Sav preuzeti arhivski materijal smješten je u stalaže. Nadalje upoznaje prisutne o načinu rada Državnog Arhiva u Travniku. Kao problem ističe neodgovorno uništavanje arhivskog materijala od pojedinaca, pitanje dopunskih plata, stručno uzdizanje postojećeg kadra i dr. (...)

Zatim se prešlo na drugu tačku dnevnog reda. Drugarica Mara Knopfmaher kao sekretar Društva podnosi izvještaj o radu Društva i problemima arhivske službe na teritoriji NRBiH (...)

Kako Društvo i pored svih intervencija nije dobilo dotaciju za 1956. godinu a sredstva sa kojima je raspolagalo koncem 1955. g. (9.000. – Din.) bila su minimalna, trebalo je postavljene zadatke izvršavati bez ikakvih sredstava.

Od predviđenog programa izvršeno je:

1) Radi izmjene iskustava u radu i unapređenja dosadašnjeg rada organizovana je ekskurzija Dubrovnik – Kotor – Cetinje, gdje su arhivski radnici posjetili arhive u tim mjestima. Učestvovalo je 22 arhivska radnika iz cijele NRBiH.

Isto tako organizovana je ekskurzija u Italiju povodom III Međunarodnog kongresa arhivista koji se održao u Firenzi. Učestvovalo 7 arhivskih radnika.

2) U cilju prikupljanja, čuvanja i zaštite arhivskog materijala Društvo je organizovalo «Nedjelju arhiva» od 16-30 – IX – 1956. U tu svrhu održano je savjetovanje sa predstavnicima arhivskih ustanova i onih ustanova koje imaju arhivsku zbirku. Prije početka «Nedelje Arhiva» i za vrijeme trajanja same «Nedelje Arhiva» objavljeno je 11 članaka u raznim dnevnim i nedeljnim listovima koji izlaze na teritoriji naše Republike. Održano je na Narodnom, Radničkom univerzitetu i Radio stanici 10 predavanja. Isto tako su održana predavanja na svim srednjim školama koje se nalaze na području pojedinih sreskih arhiva. Organizovane su 3 izložbe u Sarajevu (Državni Arhiv NRBiH), u Travniku (Državni Arhiv Travnik), u Mostaru (Arhiv grada Sarajeva i Mostara). Izvršen je obilazak registratura na području pojedinih arhiva, tako je pregledano i popisano ukupno 236 registratura i 71 arhiva

¹² Prvobitno «Galovog instituta» je u zapisniku naknadno prekríženo i zamijenjeno sa «Glavnog instituta». Radi se o institutu za patologiju papira, kojega je 1938. godine u Rimu osnovao Alfonso Gallo.

likvidiranih preduzeća i ustanova. (...)

Još uvijek jedan od najaktuelnijih problema skoro svih arhiva je pitanje prostorija. Samo Državni arhiv u Travniku ima posebnu zgradu, dok svi ostali arhivi imaju samo po nekoliko soba koje ni u kom slučaju ne odgovaraju potrebama Arhiva. Naročito težak je slučaj kod arhiva grada Tuzle gdje je magacin udaljen od kancelarije preko 500 m. te se materijal mora prenositi i na taj način dolazi do oštećenja materijala. Još teže je stanje kod arhiva NOO Bihać koji je formalno osnovan a stvarno ne postoji jer nema potrebnih prostorija i kadra. Posebno pitanje pretstavlja stručnost kadra. Tečaj se do danas nije mogao osnovati radi nedostatka materijalnih sredstava. Međutim [u] 1957 godini Savjet za kulturu nam je obećao da će razmotriti pitanje organizovanja tečaja za arhivske radnike [u] 1957 godini.

Također bi trebalo razmotriti mogućnost uposlenja novog stručnog kadra, jer kako se vidi iz prikupljenih podataka pojedini arhivi još uvijek oskudjevaju u stručnom kadru.

Isto tako je važan problem sa kojim se često susreću arhivi u svome radu na terenu gdje ne savjesno uništavaju arhivski materijal.

Naročito preduzeća «Otpad» ne pridržavaju se postojećih propisa. Stoga bi trebalo svaki ustanovljeni slučaj uništavanja materijala ispitati i protiv odgovornih lica podn[i]jeti prijavu radi krivičnog ili administrativnog gonjenja. (...)

Poslije podnesenih izvještaja prešlo se na petu tačku dnevnog reda. U diskusiji su uzeli učešća:

Šaban Hodžić: Do prošlogodišnje skupštine Društva, Arhiv grada Tuzle bio se ograničio uglavnom na sređivanje preuzetih arhiva Okružnog i Oblasnog narodnog odbora Tuzle. Izvršeno je samo nekoliko posjeta privatnika u selima tuzlanskog sreza radi istraživanja starih dokumenata ali je i to izvršeno u glavnom na vlastiti trošak službenika, jer za putni trošak u te svrhe nije bilo novčanih sredstava. Tek početkom 1956. godine naš Arhiv mijenja smjernice svoga rada. Sa prilično dobro osiguranim materijalnim sredstvima mogao je naš Arhiv da se baci više na rad na terenu. On je sebi stavio u prvi plan zadatak: ustanovljavanje stanja količine i starosti arhivskog fonda na njegovoj teritoriji. Kako je teritorija tuzlanskog arhiva sada prilično velika jer obuhvata tuzlanski, brčanski i zvornički srez, to su službenici Arhiva [Mehmed] Salihsphahić i [Šaban] Hodžić jedini stalni službenici Arhiva grada pored jedne administrativke morali da obidu dosta velik i prostran teren. U toku ovog ljeta obišli su oba službenika ali kad je drug Salihsphahić bio sprečen upravnničkim poslovima – onda sam Hodžić – 8 opštinskih narodnih odbora, uglavnom ranijih sjedišta sreskih narodnih odbora i to: Kladanj, Olovo, Gračanicu, Srebrenicu, Vlasenicu, Gradačac, Bos. Šamac, Orašje i tri sjedišta sreskih narodnih odbora: Tuzlu, Zvornik i Brčko. Tom prilikom posjetili su i pregledali 84 registrature sa oko 148 tona i 800 kg. archive

postojećih ustanova i preduzeća i kod njih poh[ra]njenih arhiva likvidiranih ustanova i preduzeća. Od toga su našli oko 75 tona i 250 kg. zaštićene i sređene arhive, a oko 73 tone i 550 kg. nezaštićene i nesređene arhive. Ta nezaštićena arhiva nalazi se u glavnom ili u vlažnim podrumima ili na tavanima, a nalazi se ponedgje i u šupama od drva. Često puta nije bila čak ni zaključana. O svim nalazima službenici Arhiva sačinili su odmah na licu mjesta i zapisnike stavlajući u primjedbe i naređenja o sređivanju i smještaju takve arhive. Službenici Arhiva su prilikom tog svog rada vrlo često nailazili i na nerazumjevanja pa čak i na otpor i trebalo je dosta vremena i riječi potrošiti da bi se službenici ustanova i preduzeća urazumili da nisu u pravu i da su dužni povinovati se zakonskim propisima. U Šumskoj upravi u Olovu službenici uopšte nisu htjeli pokazati arhivu koju su imali u podrumu i ista je ostala ne pregledana. Sve poduzete mjere preko sarajevske Šumske direkcije u vezi sa pregledom te arhive ostale su sve do sada bezuspješne. Naročito su teški slučajevi pogrešnog shvatanja i mješanja propisa knjigovodstva i propisa arhiva. Kod većine rukovodilaca registratura je uvriježeno mišljenje da su oni dužni samo pet godina čuvati arhive, a poslije pet godina da ih mogu po volji uništiti ili predati «Otpadu». Na razbijanje tog pogrešnog mišljenja i na uvjeravanja dotičnih da, ako ta arhiva ne važi za knjigovodstvo ipak može da važi za nauku i da se ona ne smije ni uništavati ni predavati «Otpadu», što neće biti predhodno na zakonom predviđeni način škartiranja i za to od nadležnog arhiva dobiveno odobrenje, utrošeno je prilično dosta riječi i vremena.

Naročito, upravo žandarmsku borbu mora voditi ovaj Arhiv sa otpadima na svom terenu jer i pored stalnih pismenih i usmenih upozorenja da ne primaju nikakve arhive što za to neće imati pismeno odobrenje ovog Arhiva i pored stalnih njihovih izjava i uvjeravanja da se oni strogo pridržavaju toga, oni ipak ne odbijaju bar manje količine arhiva, naročito privatničkih, razumljiva stvar, odmah to, prije nego bi mogli biti iznenađeni od službenika Arhiva presujući u bale i onemogućujući na taj način kontrolu službenika Arhiva nad njom. Ima još jedna poteškoća, protiv koje se moraju boriti specijalno gradski arhivi. Gradski arhivi su osnovani da na svom terenu sakupljaju i zaštićuju arhivski materijal, ali isto tako da čuvaju i jedinstvo tog arhivskog materijala, jer se naučna proučavanja prilika pojedinih mjesta, njihovih društvenih pokreta, privrednog razvoja i t. d. može uspješno proučavati samo onda ako je naučni i dokazni materijal – dokumenti – tog mjesta grupisan na jednom mjestu, dakle u Arhivu dotičnog mjesta. Zato su izvršene i teritorijalne podjele tih arhiva i ne dozvoljava se mješanje jednog arhiva u poslove drugog arhiva a naročito odnošenje dokumenata s teritorije jednog arhiva na teritoriju drugog arhiva bez prethodnog odobrenja nadležnog arhiva. I dok se arhivi toga striktno pridržavaju drugovi iz viših kulturnih centara drugih ustanova izgleda da su mišljenja da se oni toga ne moraju pridržavati nego da oni mogu nesmetano zalaziti na teritorije gradskih

arhiva i ne najavljujući se nadležnim arhivima, odnositi iz njih sve što nađu i što im se sviđa pa čak i ono što je kod nadležnog arhiva registrovano, a zbog oskudice smještajnih prostorija ipak zadržano u registraturama. Tako je napr. prije par mjeseci drug [Branko] Obučina zašao po teritoriji tuzlanskog arhiva, pa došao čak i u samu Tuzlu, a da nije našao za potrebno da se najavi tuzlanskom gradskom arhivu, i kako izjavljuju šefovi registratura, nastupajući kao neki kontrolni organ, pregledao arhive po registraturama i tom prilikom ne ovlašteno odnio više dokumenata s teritorija tuzlanskog arhiva. Iz same solane je odnio oko 70 dokumenata i kađ smo mi za to saznali, on je već bio napustio Tuzlu. Šta smo u takvom slučaju mogli drugo učiniti nego da jednim raspisom skrenemo pažnju svim registraturama na našoj teritoriji da ubuduće ne dozvole nikom uvid u registraturu dok se dotični ne lektimiše s našim pismenim odobrenjem.

Još štetnije djeluju privatni nakupljivači koji odnose često puta vrlo važne dokumente, a da se nezna ni kud su otišli. Tako sam na pr. prilikom posjete Kladnju saznao od jednog bivšeg kadije, koji je svakako mogao znati o čemu se radi, da je kratko vrijeme prije mog dolaska bila u Kladnju neka njemu nepoznata osoba koja je od jednog privatnika odnijela jedan rukopis, čija sadržina se, kako on izjavljuje odnosila na istoriju zborničkog sandžaka. Ne treba ni naglašavati od kolike je važnosti taj rukopis bio za tuzlanski gradski arhiv. Sva naša nastojanja da saznamo kud je otišao taj rukopis ostala su uzaludna.

Ovaj Arhiv obratio je punu pažnju i traganju za privatničkim starim dokumentima, te su službenici Arhiva u tu svrhu posjetili oko 30 privatnika i kod njih pregledali biblioteke i zbirke starih dokumenata i na taj način sakupili u Arhivski fond oko 100 komada starih rukopisa i dokumenata, originalnih ili faksimila, među kojima starijih i od 400 godina, i to u glavnom na turskom jeziku.

Pored rada na terenu ovaj Arhiv obratio je punu pažnju i sređivanju preuzetog arhivskog materijala, te je u vremenu od početka januara do konca septembra prečistio i po brojevima i po materiji sredio 198 fascikla sa oko 100.000 akata, te posebno još 126 paketa arhive Okružnog i Oblasnog narodnog odbora i 79 paketa razne vakufske arhive. Uz to je na zahtjev Građevinskog preduzeća «Tehnika» - Filijala Lukavac izvršeno škartiranje jednog dijela arhive «Tehnike» i kod nje pohranjenih arhiva likvidiranih građevinskih preduzeća «Drine», «Semberije», «Majevice», kojom prilikom je pregledano 223 kg. arhive a škartirano 5.023 kg i na zahtjev likvidacione uprave Opšteg trgovinskog preduzeća u Tuzli pregledana je Arhiva tog preduzeća i od nje škartirano 1840 kg.

Pitanje prostorija i to naročito skladišnih još uvijek je otvoreno pitanje tuzlanskog arhiva. U tuzlanskom gradskom arhivu još uvijek leži arhiva u vlažnim podrumskim prostorijama NOO. Pa i te vlažne prostorije su toliko pretrpane arhivom

da se s mukom otale iznose paketi i fascikli sa arhivom i nose u radne kancelarijske prostorije koje su od skladišta oko 500 m. udaljene.

Vojislav Bogičević: Upozna je prisutne da u Državnom arhivu NRBiH otpočeo je rad sa radom laboratorije za mikrosnimanje. Gradski arhivi bi trebali da pristupe pregledu i odabiranju svoje arhivske građe. Potrebno je odabrati najvažnije dokumente koje treba mikrosnimiti. Odabiranje dokumenata treba vršiti komisijski a u komisiju uzimati stručne služ[benike]. Nadalje je potrebno organizovati filmoteku i razmotriti pitanje razmjene raznih mikrosnimljenih dokumenata između pojedinih arhiva BiH. Isto tako Državni arhiv NRBiH je nabavio potrebne aparate za restauraciju i konzerviranje knjiško arhivskog materijala. Ta radionica će otpočeti sa radom početkom iduće godine. Obzirom na prednje gradski arhivi treba da izvrše popis oštećenog arhivskog materijala i knjiga na svome području radi pružanja stručne pomoći (kako bi se mogla pravovremeno pružiti stručna pomoć).

Marko Savinović: Ističe da Sreski arhiv u Banja Luci nailazi u svome radu na slične probleme kao i drugi arhivi. Naročito teško pitanje je prostorija. (...) Isto tako primjećuje da članovi Društva arhivskih radnika Istorijskog arhiva CK SKBiH ne učestvuju dovoljno u radu Društva. Tako na pr. na skupštinu su poslali kao delegati administrativna lica, dok drugarica Milka Čaldarević iako član Izvršnog odbora Saveza društava arhivskih radnika FNRJ ne prisustvuje skupštini. Isto tako ni Nedim Šarac. Istorijski arhiv CK SKBiH svojim iskustvom u radu u mnogome bi pomogao kako u radu ostalih arhivskih ustanova tako i u radu samog Društva. (...)

Zatim predlaže da Društvo interveniše kod nadležnih da se što prije donese Zakon o arhivima kao i Zakon o registraturama. Ističe da [su] postojeći propisi već zastarjeli i da su se pokazali kao nedovoljni, što bi što prije trebalo donijeti nove propise koji će olakšati rad arhivskih ustanova. (...)

Stipe Lozić: (...) Napominje, da su arhivi do danas najviše poklanjali pažnje istorijsko-arhivskom materijalu, dok o registraturama se nije dovoljno vodilo računa. Prilikom obilaska registratura primjećeno je da se čuvaju samo oni akti koji su protokolisani, dok razne analize, bilteni i sl. niko ne čuva. Pojedini referenti koji su radili na sastavu analiza zadržavaju po jedan promjerak koji izvjesno vrijeme čuvaju a onda ga uništavaju. Te analize, biltene i sl. su vrlo važan materijal te bi ih trebalo na svaki način sačuvati.

Mara Knopfmaher: Primjećuje da na području naše Republike ne poklanja se dovoljno pažnje čuvanju matičnih knjiga. Stare matične knjige su od velike vrijednosti jer služe kao prvorazredni izvor izučavanju kretanja stanovništva, iseljavanja, porasta stanovništva i sl. obzirom da sadrže potpuni popis stanovništva. Nadalje sadrže podatke o pripadnicima seljačkih, radničkih, građanskih porodica a ti podatci služe kao građa za proučavanje jedne od pomoćnih istorijskih nauka

– genealogije. Stare matične knjige se nalaze kako smo obavješteni kod crkvenih ustanova. Te ustanove ne vode dovoljno računa o zaštiti matičnih knjiga. Tako nije rijedak slučaj ukoliko se neko obrati pojedinoj crkvenoj ustanovi za podatke o rođenju ili sl. iskine mu se jedan list iz matične knjige sa podacima koji se odnose na njega. Na taj način se matične knjige se uništavaju. Da bi se to spriječilo potrebno bi bilo kod nadležnih isposlovati odluku po kojoj bi matične knjige do izvjesne godine trebale da se predaju nadležnim gradskim arhivima. Tako u NR Hrvatskoj arhivi preuzimaju matične knjige sve do 1860 godine.

Hamid Dizdar: (...) ističe da je drug Stipo Lozić dobro ukazao da se dovoljna pažnja ne obraća registraturama. Mnogi dragocjeni materijali su uništeni, tako na pr. arhivi o radnim brigadama. O radu brigada se vrlo malo zna jer je skoro sva arhiva uništena. Isto tako treba strogo voditi računa o škartiranju arhivskog materijala. (...) Treba što manje škartirati jer je to veoma osjetljiv posao. (...)

Bogićević Vojislav: Primjećuje da u Bosni i Hercegovini ima dosta ljudi koji su učestvovali u nekim važnijim događajima. Ti ljudi su stari i potpuno izumiru. Da bi se sačuvalo to, potrebno je te ljude saslušati t. j. da u nevezanom razgovoru ispričaju sve ono što im je poznato o nekom važnom događaju u kojem su oni uzeli učešća. Sve takve iskaze tih ljudi treba zapisati i čuvati. (...)

Pošto je iscrpljen dnevni red, doneseni su sljedeći:

ZAKLJUČCI:

1) Da se pristupi pregledu i odabiranju važnih dokumenata koji se nalaze na čuvanju u pojedinim arhivskim ustanovama na teritoriji BiH, te da se mikrofilmuje najvažniji materijal, pristupi organizovanju filmoteke i razmotri pitanje razmjene pojedinih važnijih mikrosnimljenih dokumenata između raznih arhiva u BiH.

2) Da arhivske ustanove na svome području izvrše popis oštećenog arhivskog materijala i knjiga koji se na njihovom terenu nalazi kako bi se mogla pružiti stručna pomoć u novo osnovanoj radionici za konzerviranje i restauraciju knjiško-arhivskog materijala pri Državnom arhivu NRBiH. (...)

4) Držati bar dva puta godišnje sastanak izvršnog odbora društva (u cijelosti – i onih članova koji su nalaze izvan Sarajeva). Uz nastojanje da se istovremeno održe i savjetovanja o arhivskim pitanjima sa predstavnicima arhivskih ustanova na teritoriji NRBiH, Društva istoričara i drugih zainteresovanih ustanova i organizacija.

5) Da se putem Saveza društava arhivskih radnika FNRJ preduzmu mjere za donošenje Zakona o arhivama i Zakona o registraturama.

6) Saradnja između pojedinih arhivskih službenika da se učvrsti radi poboljšanja rada i izmjene iskustava.

7) Da se pri svim arhivima pristupi osnivanju Savjeta kao društvenih organa upravljanja, te da se pristupi izradi statuta, pravilnika o unutrašnjem radu arhiva, i t. d.

8) Da se uputi posebna prestavka Izvršnom vijeću NRBiH da se reguliše pitanje dopunskih plata za službenike i radnike koji nemaju srednju stručnu spremu a obavljaju stručne arhivske poslove pod teškim uslovima.

9) Da se putem Saveza društava arhivskih radnika FNRJ pristupi pokretanju akcije da u novom Zakonu o državnim službenicima službenici i radnici zaposleni u državnim arhivima budu bolje nagrađeni nego do sada, obzirom na teške i po život i zdravlje opasne uslove rada.

10) Pristupiti zaštiti matičnih knjiga na taj način što će se kod nadležnih isposlovati da se matične knjige od 1860 godine predaju nadležnim arhivima.

11) Svi arhivi na svome terenu treba da izvrše pregled i popis registratura ukoliko to do sada nije učinjeno. U tu svrhu obrazovati kartoteku [u] koju će se unositi sve nastale promjene kod pojedinih registratura. (...)

DAR 103/1956

4.

Zapisnik sa četvrte godišnje skupštine Društva arhivskih radnika NRBiH održane u Banja Luci 21. i 22. septembra 1957. godine.

(...) U odsutnosti pretsjednika Društva druga [Hamida] Dizdara skupštinu otvara drug [Vojislav] Bogićević pozdravljajući prisutne goste i delegate. Zatim drug Bogićević ističe, da je radi popularisanja rada arhivskih ustanova kao i radi izmjene iskustava u radu arhivskih radnika, još u 1955 godini zaključeno, da se svake godine godišnja skupština Društva održi drugom mjestu. Na prošlogodišnjoj skupštini, koja je održana u Travniku odlučeno je, da se godišnja skupština za 1957. godinu održi u Banja Luci. (...)

Sekretar Društva podnio je izvještaj o radu Društva i problemima arhivske službe na teritoriji NRBiH u kome se iznosi sljedeće: Rad Društva za 1957 godinu odvijao se prema programu koji je izrađen u okviru pravila Društva (...)

Poslije mnogih intervencija Društvo je za 1957 godinu dobilo dotaciju od Savjeta za kulturu NRBiH din. 100.000. – i to za organizovanje izložbe štampe koja će se održati u Sarajevu povodom «Nedelje arhiva» od 19-26 oktobra o. g. Također je dobilo dotaciju od Državnog Sekretarijata za poslove finansija NRBiH u iznosu

od 100.000 – din. u svrhu organizovanja «Nedelje arhiva» i stručne ekskurzije.

Od predviđenog programa izvršeno je:

1) Radi izmjene iskustava u radu i unapređenja dosadašnjeg rada organizovana je stručna ekskurzija Zagreb, Ljubljana, Rijeka, Zadar, gdje su arhivski radnici posjetili arhive u tim mjestima. Učestvovalo je 25 arhivskih radnika iz cijele Republike.

2) U pogledu stručnog uzdizanja predviđeno je da se održi jednomjesečni tečaj u Sarajevu u toku mjeseca novembra o. g. ukoliko Savjet za kulturu NRBiH dadne obećanu dotaciju.

3) U maju je održana sjednica Upravnog odbora u cijelosti i savjetovanje s upravicima gradskih arhiva. Na tome savjetovanju doneseni su zaključci u vezi održavanja «Nedelje arhiva» i stručne ekskurzije.

4) U cilju čuvanja, prikupljanja i zaštite arhivskog materijala Društvo je predvidjelo da se organizuje «nedelja arhiva» 19 do 26 oktobra o. g. kada pada 10-godišnjica proslave rada Državnog arhiva NRBiH. Pripreme za održavanje «Nedelje arhiva» su u toku.

5) U vezi mikrosnimanja najvažnijeg materijala u laboratoriju Državnog arhiva NRBiH vršeno je mikrofilmovanje odabranog arhivskog materijala koji se odnosi na istoriju BiH. Taj materijal je snimljen za potrebe Državnog arhiva, te pojedinih arhiva na teritoriji naše Republike i drugih naučnih ustanova.

6) U Državnom arhivu NRBiH montiran je ove godine aparat za restauraciju i konzerviranje knjiško arhivskog materijala i uređena radionica koja će početi sa radom krajem ove godine. (...)

U ovom proteklom vremenskom periodu neki arhivi su uspjeli da donekle riješe jedno od najvažnijih pitanja – pitanje prostorija, kao na pr. Državni arhiv u Travniku, te Arhiv grada Mostara koji je dobio potrebne radne prostorije. Kod ostalih arhivskih ustanova ovo pitanje još uvijek nije riješeno. Naročit problem pretstavlja nedostatak magazinskih prostorija. Zbog toga se i događa da pojedini arhivi ne mogu više preuzeti ni jednu arhivu likvidiranih ustanova nadležstva i preduzeća. Ove arhive su često smještene u privatnim zgradama, bez ičijeg nadzora i tako izložene propadanju. Kod većine arhivskih ustanova raspoložive magazinske prostorije ne odgovaraju, jer su vlažne. Kod nekih arhivskih ustanova nije do danas riješeno ni pitanje kancelariskih prostorija. Najkritičnije pitanje prostorija je kod Arhiva Narodnog odbora sreza Bihać. Od kako je prešao u nadležnost NOS Bihać, Arhiv stvarno ne postoji. NOS u Bihaću nije predvidio ni potrebna finansiska sredstva za 1957 g., a o prostorijama i kadru nema ni govora. Osnivanje toga Arhiva bilo bi neophodno u cilju zaštite arhivskog materijala na području bivšeg Okruga Bihać.

Jedan od ozbiljnih problema je i pitanje kadra. Za rad u arhivima teško je naći odgovarajuće službenike, jer se poslovi obavljaju pod teškim uslovima (prašina,

vлага, podrumске просторије). У ту сврху потребно би било што прије ријешити питање награђивања стручног кадра. Посебно питање претставља стручност постојећег кадра. Архивске установе оскудјевају у службеницима са факултетском и средњом стручном спремом. Стога као један од најважнијих задатака пред Друштво се поставља стручно уздизање постојећег кадра и проналажење могућности за упислење новог стручног кадра.

Овдје је потребно истаћи и питање несавјесног уништавања архивског материјала. Оваквих случајева има међутим све мање, јер је сва територија наше Републике обухваћена архивском мрежом, а архивске установе воде струг надзор над радом предузећа «Отпад». (...)

У дискусији су узели учешћа:

Богичевић Војислав: говорио је поводом 10-годишњице оснивања Државног архива НРБиХ о досадашњем раду Архива. (...) У почетку је требало ријешити основни проблем – просторије и кадар. Првих година радили су углавном пензионери. Архив је постигао значајне резултате на прикупљању, чувању и сређивању архивског материјала. Данас има модерно уређен лабораториј за микрофилмовање, те радоницу за конзервирање и реставрирање књишко-архивског материјала. До сада је Архив објавио и двије публикације архивске грађе, а припрема се трећа. (...)

Ходжић Шабан: износи да проблем просторија како радних тако и магацинских није још увијек ријешено у Архиву града Тузле. Велике потеškoће имају у вези заштите архивског материјала и често долазе у sukob са предузећем «Отпад». Тако приликом посљедњег прегледа стоваришта предузећа «Отпад» нашли су поред осталог непотребног материјала и архиву гимназије, угостителјства и једну библиотеку. Предузеће «Отпад» се не придржава датих упутстава нити постојећих прописа. Исто тако има и доста случајева да се поједина надлештва неогворно односе приликом шкартирања непотребног архивског материјала. Тако на пр. Н.О. среза Зворник убацио је у прегледани и шкартирани материјал извјестан број докумената који имају трајну вриједност. На крају напомиње да Закон о архивима није предвидио ко је надлежан да ријешава овакве случајева.

Ружић Петар: иштиче тешке услове рада у архивским установама (прашина, влага, подрумске просторије) и потребу веће техничко хигијенске заштите. Такође напомиње да је потребно ријешити питање допунских плата за службенике са непотпуном средњом школом који обављају послове архивских помоћника. (...)

У другом дијелу скупштине прочитани су слједещи реферати:

Војислав Богичевић: Рад и организација Државног архива у Бећу

Шабан Ходжић: Турски и други документи на територији Архива града Тузле

Ибришгић Ибро: Станје и проблеми архивске службе на територији Босанске Крајине.

DAR spis br. 1 u protokolu za Radnu 1957/58. godinu.

5.

*Zapisnik V redovne godišnje skupštine Društva arhivskih radnika NR BiH
održane 15. XI 1958. god. u Sarajevu.*

(...) U svom referatu¹³ Dr. Hamdija Kapidžić osvrnuo se na stanje u BiH u vreme austriske okupacije, na njenu politiku prema BiH i jugoslovensko pitanje za vreme I Sv. rata. (...)

U svom referatu¹⁴ drug Hodžić Šaban, arhivist Arhiva u Tuzli, iznosi teškoće na koje su nailazili službenici u početku osnivanja arhivskih ustanova, zbog nepotpunog arhivskog zakonodavstva. Zatim objašnjava postupak pre[gl]jedanja registratura od strane službenika arhiva i teškoće koje je imao tuzlanski arhiv u svome radu. (...)

Izveštaj Kasima Isovića, sekretara Društva arhivskih radnika NR BiH o radu Društva u toku 1958 god. Osvrnuo se na stanje stručnih kadrova u bosansko-hercegovačkim arhivima, zatim na seminar u toku juna – jula 1958 god, upućivanje službenika na instruktivni rad u druge arhive, osnivanje Arhiva u Bihaću, problem prostorija i finansiskih sredstava arhivskih ustanova, probleme arhivskih ustanova pojedinačno, novi zakon o arhivima, položajne plate, opštu aktivnost Društva, izložbu u Zagrebu povodom ujedinjenja 1918 i organizovanje nedelje arhiva (...)

Pretsedavajući otvara diskusiju povodom pročitanih referata.

Rašid Hajdarević, arhivist Arhiva grada Sarajeva u svom izlaganju osvrnuo se na pitanje službeničkog kadra, stanje arhivske službe kod nas i predlaže pokretanje jednog informativnog lista za BiH, pitanje odnosa arhiva i registratura, arhiva i muzeja i upućivanje službenika arhiva na razne administrativno-upravne kurseve i seminare.

Pero Ružić, službenik Državnog arhiva NR BiH, predlaže da se pošalje jedan raspis svim registraturama o čuvanju arhivskog materijala i da se poveća položajna plata arhivskim službenicima, zbog nepovoljnih uslova po zdravlje. (...)

Žarko Banjanin, službenik Arhiva u Doboju, traži uputstvo kako da postupe sa NOO Tešanji koji je predao arhivu «Otpadu». (...)

Stipo Lozić, upravnik Arhiva u Travniku smatra da u Arhiv ne treba upućivati ljude koji po školskim kvalifikacijama ne odgovaraju. Zatim govori o problemima oko osnivanja Arhiva u Zenici.

Hamid Dizdar, predsednik Društva arhivskih radnika BiH navodi da je situacija

¹³ «Politika Autrougarske u Bosni i Hercegovini i jugoslovensko pitanje u I svjetskom ratu»

¹⁴ «Popisivanje, preuzimanje i škartiranje arhivske građe na terenu»

na terenu, u pogledu arhivske građe, teška, da se ljudi neodgovorno odnose i da je često predaju «Otpadu». Predlaže da se postave poverenici na terenu, koji bi vodili računa o arhivskoj građi. (...)

DAR 18/1958.

6.

Zapisnik sa VI godišnje skupštine Društva arhivskih radnika NRBiH održane u prostorijama Radničkog doma u Mostaru 5. 12. 1959. godine.

(...) Pretsjednik Društva arhivskih radnika Dizdar Hamid, upravnik Arhiva grada Sarajeva, otvara Godišnju skupštinu i pozdravlja prisutne goste i delegate (...)

U ime Istoriskog društva BiH profesor dr. Hamdija Kapidžić takođe pozdravlja Skupštinu, sa zadovoljstvom ističe napredak arhivske službe. Podvlači veliki značaj arhivske građe za savremeno društvo i proučavanje naše nacionalne istorije, što se najbolje vidi iz sadržaja usmenih novina, koje su arhivski radnici održali dan prije ove Skupštine¹⁵. Po mišljenju profesora Kapidžića uskoro će rad istoričara i arhivista postati jedinstven i nedjeljiv. Nadalje preporučuje da se arhivski materijal učini pristupačnim školskoj i studentskoj omladini. (...)

U vezi sa referatom Ibrahima Ibrišagića¹⁶ diskusija se usmjerila uglavnom na zaštitu ugrožene arhivske građe na terenu. (...) Drug [Mehmed] Salihspahić iznosi slučaj iz svog iskustva, kada je bio upućen na sudiju za prekršaje koji je ovlašćen da uzme u zaštitu oštećeni arhivski materijal na terenu i odredi odgovarajuću kaznu prema onima koji krše propise o zaštiti i čuvanju arhivskog materijala.

Drug [Ibrahim] Ibrišagić upozna je s tim da pri NOO-a već postoje organi koji su dužni da upućuju na čuvanje i zaštitu arhivske građe. Po mišljenju druga Kolaka neophodno je potrebno izvršiti najgrublje odabiranje arhivskog materijala u samim depoima arhivskih ustanova i na taj način odvojiti i učiniti pristupačnim najdragocjenije dokumente za naučno izučavanje. Drugovi Ibrišagić i [Pero] Ružić založili su se za osnivanje seminara na kojima bi se upoznavali službenici iz arhivskih

¹⁵ U sklopu ovih usmenih novina održana su sljedeća predavanja: «Misija grofa Tisze u Bosni 1918. godine» (Hamdija Kapidžić); «Vaso Pelagić u Bosni» (Risto Besarović); «Intimni lik Alekse Šantića iz njegovih pisama Jovanu Protiću» (Hamid Dizdar); «Srednjoškolski štrajkovi» (Rasim Hurem) i «Hercegovina u generalnom štrajku 1906» (Kasim Isović).

¹⁶ «Problemi škartiranja arhivske građe kod nas»

ustanova i registratura sa načinom škartiranja arhivskog materijala, a na osnovu postojećih zakonskih propisa. (...)

Referat druga Kasima Isovića¹⁷ pokrenuo je živu diskusiju o nazivu za arhivske ustanove. Naziv «istoriski», koji predlaže drug Isović u svom referatu, po mišljenju Ibrišagića, pitanje je za diskusiju, jer se djelatnost arhivskih ustanova još uvijek svodi uglavnom na sređivanje, operativni rad i i nijedan od naših arhiva nije prešao u naučnu ustanovu u pravom smislu te riječi. Kako je na III Godišnjoj skupštini Saveza društava arhivskih radnika FNRJ u Ohridu 1958. godine podvučeno da arhivske ustanove imaju dva osnovna cilja: praktični i naučni, to drug [Rašid] Hajdarević smatra da prilikom određivanja naslova arhivskim ustanovama treba voditi računa o ta dva osnovna elementa. Drugovi Isović i Salihsahić smatraju da bi naziv «istoriski» ipak najbolje odgovarao, jer u ovoj fazi razvoja arhivske službe istoriski arhiv ne označava istovremeno i naučnu ustanovu.

U daljoj diskusiji Ibrišagić analizirajući neadekvatnost dosadašnjih naziva arhiva saglasio se sa nazivom «istoriski», s tim, što smatra da bi bilo umjesno da pojedine arhivske ustanove nose naslove svojih pokrajina kao napr.: Arhiv grada Mostara – Istoriski arhiv Hercegovine, a Arhiv Banja Luke – Istoriski arhiv Bosanske Krajine. Drug Hajdarević je istakao potrebu osnivanja Arhiva u Bihaću, čiji srez zahvata veliku teritoriju a mi smo ti koji treba da budemo inicijatori za njegovo osnivanje. (...)

U vezi referata Hajdarević Rašida¹⁸, diskusije su usmjerile uglavnom na problem zaštite registraturne arhivske građe u preduzećima, ustanovama i društvenim organizacijama. Konstatovano je da postoji vrlo nemaran odnos prema toj građi, te je potrebno da se i u registraturama, kao i u arhivskim ustanovama, preduzmu mjere za poboljšanje i stručno uzdizanje ovog kadra.

Dalje drug Salihsahić preporučuje da svi arhivi utiču na ustanove i preduzeća da uvedu neku vrstu letopisa o osnivanju i radu svojih institucija, te da se naročito čuvaju svi zapisnici, a osobito oni sa sjednica radničkih savjeta.

(referati su priloženi uz zapisnik)¹⁹ (...)

Na kraju je komisija za zaključke predložila sljedeće zaključke koje je Skupština usvojila:

¹⁷ »Regionalni arhivi, njihovo osnivanje, organizacija i rad«.

¹⁸ »Rezultati sa popisa i evidencije registratura na terenu Sreza Sarajevo i Goražde«.

¹⁹ U građi je priložen samo Hajdarevićev referat. Obzirom da je ovaj, kao i referat Ibrahima Ibrišagića, objavljen u prvom broju *Glasnika arhiva i Društva arhivskih radnika BiH* nepoznatim nam ostaje referat Kasima Isovića o regionalnim arhivima, u kojemu je očigledno obrađena važna problematika u arhivskoj službi, što svakako predstavlja gubitak.

1) Insistirati na proširenju zakonskih propisa o arhivima i arhivskoj službi davanjem pravnog statusa Pravilima arhivskih ustanova.

- Naročito zahtijevati da se u te propise unesu kaznene mjere protiv svih onih koji svjesno ili nesvjesno uništavaju arhivsku građu.

2) Raditi na tome da se nadležne Narodne vlasti što više pozabave problematikom arhivske službe na taj način, što će se više angažovati u rješavanju organizacionih i stručnih pitanja arhivske službe u BiH. Uz pomoć narodne vlasti trebalo bi naročito da dođe do izražaja: organizovanje savjetovanja, održavanje stručnih kurseva, finansiranje izložbi i uopšte jača propaganda o ulozi i položaju Arhiva u našem socijalističkom društvu.

3) Apelovati na nadležne vlasti da izvrše organizaciju arhivske mreže na teritoriji BiH osnivanjem novih arhivskih ustanova ili sabirnih centara ili pak povjerenika gdje to zahtijevaju prilike, gdje je usljed nedovoljnih komunikacionih veza smanjena mogućnost jače kontrole od strane regionalnih arhiva na zaštiti arhivske građe u registraturama.

4) Da se u postojećim arhivskim ustanovama posveti puna pažnja osnivanju službe naučnih informacija u cilju lakšeg snalaženja naučnih radnika, kao i uopšte u cilju pribavljanja svih potrebnih naučnih podataka.

5) Nastojati na proširenju međusobne saradnje između republičkih arhivskih ustanova, naročito na stručnom polju, a isto tako između sličnih organizacija (istoričara, bibliotekara, muzealaca) unutar Republike.

6) Nastojati da se obezbijede dovoljna materijalna i tehnička sredstva za postavljanje jedne veće izložbe na temu «Bosne kroz vjekove». U postavljanju izložbe učestvovala bi sve ustanove BiH pa i van nje, koje čuvaju arhivsku građu za proučavanje istorije BiH. (Orijentalni institut, Zemaljski muzej, Muzej narodne revolucije, Institut za proučavanje istorije radničkog pokreta u BiH, Narodna biblioteka, Istoriska katedra na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, svi arhivi i svi ostali muzeji u BiH). U vezi sa ovako ozbiljno postavljenom izložbom trebalo bi razmotriti mogućnost da ona preraste u stalnu izložbu. Osnovni zadatak bio bi joj i upoznavanje širokih slojeva naroda sa istorijom BiH i zadacima i značajam ustanova koje čuvaju dokumentaciju za izučavanje društvenih nauka. (...)

8) Predložiti Izvršnom vijeću NRBiH – Savjetu za kulturu i nauku NRBiH da svojom linijom, preko odgovarajućih tjela pri narodnim odborima srezova koji su osnovali arhive, sugerira da svi arhivi, izuzev momentalno republičkog, dobije naziv

– «Istoriski arhiv u ...» (u tome i tome mestu).

9) U smislu proširenja stila, programa i djelatnosti rada Društva, a s obzirom na nastale potrebe i činjenice da arhivska mreža u BiH nema ni svoju najskromniju publikaciju, ispitati mogućnost da se Društvo primi izdavanja bar jedne manje godišnje publikacije, čiji bi sadržaj u prvom broju bio posvećen problemu: odnos Arhiva i registratura.

- S tim u vezi ispitati i mogućnost organizovanja savjetovanja po srezovima sa službenicima koji rade u registraturama.

10) Maksimalno nastojati na proširenju članstva na taj način što će se, pored arhivskih radnika u mreži, učlaniti i vanjski članovi, prijatelji i saradnici.

11) Pošto se pokazalo korisnim održavanje usmenih novina, potrebno je nastojati da se one i ubuduće održavaju, vodeći strogo računa da ostanu na visokom nivou. Stereotipan je samo naziv usmene novine pa ga treba zamjeniti prikladnijim, naprimjer Veće arhivista i sl.

-Isto tako potrebno je ovakve nastupe arhivskih radnika i vanjskih saradnika prenjeti na terenu srednjih i njima sličnih škola, kao i na fakultet, kako bi se sa važnošću arhivske grade za izučavanje društvenih nauka što potpunije upoznali budući intelektualci.

DAR 1/1960.

THE MOST INTERESTING PARTS OF PROTOCOLS OF ANNUAL
MEETINGS OF THE SOCIETY OF ARCHIVISTS OF BOSNIA-
HERZEGOVINA

Summary

This paper contains the most interesting parts of protocols of annual meetings of Društvo arhivskih radnika BiH (The Society of Archivists of Bosnia-Herzegovina), from period since establishing to 1961. For this period – before any professional bulletin, these protocols are significant documents about conditions of development of modern archival service in Bosnia-Herzegovina. ■